

Az 1912-ben üzembehelyezett „Kis Erőmű”, az ajkai hőerőmű elődje 1947-ig üzemelt. Az épületben kapott helyet a bányamentő állomás.

színre nyíló Gyula-táró, az Emma-aknához csatlakozó Emma-vágat, a Zichy-aknához vezető Zichy-vágat, mint csapirányban kihajtott főszállító rendszerek működtek, s a köztük lévő terület kamrafejtéssel művelték le. „A széntelep feltárása oly módon történik, hogy az alapközle, mely a fekütelep közvetlen fedőjében fordul elő, hajtatik egész a művelés határ végéig, 60 méternyi távolságban pedig harántvágatok hajtának a fekütelepre... A fejtést a felsőbb részletekben kezdik oly módon, hogy déli oldalú csapásirányú vágatokból egy dőlésirányú 2–6 m széles fejtővágat hajtatik a részlet felső végéhez. Az ezen alkalommal fejtett pala és márga a vágat jobb oldalába helyeztetik. A felső vágat beomlása után a 2-ik hasonló vágat eszközöltetik, s aztán a 3-ik, 4-ik, míg az egész részlet nincs lefejtve.”

A megismert meddő – ma II–VI-os telepek nevezett összlet – telepcsoportból csak a legalsó főtelepek nevezett jó vagy jobb minőségű telepet fejtették, annak is a legkedvezőbb magas fűtőértékű 0,8–1,5 m-es szeletét. Az alsó agyagosabb teleprészt, főleg szenes agyagot visszahagyták. A vágatbiztosítás fával történt, az akna körüli vágatokat téglával falazták ki. A téglát a felsőcsingeri volt korcsma környékén működő és Puzdor Gyulától átvett „téglagyárból” biztosították. A főszállító szintes vágatokat a VI-os telep feletti állékony – ma V-ös telep – rétegekben hajtották ki. Emma és Zichy szállítóaknák gépeit gőzgépek működtették, az aknazsompokból gőzzel hajtott szivattyúkkal emelték ki a vizet a külszínre.

A földalatti szállítást a fővágatokban lovakkal végezték. A dőlésirányban hajtott vágatokban fafékkel működő vitlákkal eresztették le a tele csillét, amely egyúttal az üres csillét felfelé mozgatva juttatta azt a munkahelyre. Lóvontatással oldották meg a külszínen a szén szállítását a vasúti feladó helyig.

Az első „szénosztályozót” Hantken említi 1878-ban, amely a Gyula-táró bejáratánál volt. Ebben az évben települt át az üvegyár Úrkútról Ajkára.

Tisztított aknaszén: 32 Ft/10 to; nem tisztított aknaszén: 30 Ft/10 to; dió szén 18 Ft/10 to és por szén: 5 Ft/10 to.

Az első évtizedekben az aprószénnel nem tudott mit kezdeni a bánya. Ma is fellelhetők a porszén halmok a külszínen, és a régi meddőhányók nagy részét is ez teszi ki.

1876-ra már 4–500 lelket számláló bányatelep éli a szerény munkás életét. Ekkor 242 fő az összes fizikai létszám, amely 1910-ben már 649 főt számlál. 1886-ra a telepnek korcsmaháza, élelemtára, közös sütőkemencéje, hússzéke van. 1875-ben az iskola is megkezdte működését, ahol Szám Lőrinc tanító – német nyelven – nemcsak a tananyagot adja le, hanem a vallásoktatást is elvégzi.

1886-ban a mai Alsócsingerben lemélyítik a Főaknát (35 m).

Az ebből kiinduló 3 km-es főszállítóvágattal feltárják a Pityerdombot, a György tárótól D-re lévő területet és lefejtik az Ödön táró mélyebb, nyugati részét. Osztályozó, vasúti kitérő épül. Itt alakul ki a későbbi alsócsingeri bányaközpont, irodával, igazgatói lakással, és a századfordulón építik meg a régi Börköskúti telepet. A hosszú szállítási útvonal egy új szállítóakna megépítését indokolja. 1900-ban kezdik mélyíteni, és 1904-ben helyezik üzembe a 128 m mély szállítóaknát, Ármin aknát, amelyről külszíni kötélpályával szállítják el a szenet a Főaknai osztályozóhoz. A gőzzel meghajtott aknaszállítógépet a budapesti Schlick gépgyár készítette. Az első aknatorony fából készült, csak az 1909. január 14-én bekövetkezett és 55 bányász halálát követelő szerencsétlenség után cserélik fel acéltoronyra, amelyet a cseh Skoda művekben terveznek és gyártanak le. Az akna zsomporendszerében még gőzzel működő szivattyúk üzemelnek, de a Főaknától légvezetéken már eljut a századfordulón a gőzzel működtetett egyenáramú dinamók által szolgáltatott villanyáram is. Ármin aknából a +191-es szinten tárják fel a Cservári mezőt, ahol már a vízbetöréssel és a fokozottabb tűzveszéllyel is meg kell küzdeni. 1907-ben egy 4,0 m³/min. hozamú vízbetörést kaptak, amely 1983-ban apadt el a vízszintsüllyesztések hatására.

1912-ben a bánya megépíti a „Kis Erőművet”, amely 1947-ig üzemelt. Kezdetben 2 db kétkamrás vízcsöves kazánt építettek be, amelyek 2 db Rateau–Skoda rendszerű 700 LE-s 13 atm-és gázturbinát működtettek. A turbinákhoz 1–1 turbógenerátor csatlakozott, ezeket a Magyar Siemens–Schuckert művekben állították elő.

Teljesítményük 530 ill. 424 kW volt, 3150 V-os áramot adtak. Az erőmű a bánya addig nem értékesített pala szenét használta fel. A gőzzel működtetett szivattyúk lecserélésekor érte a bányát történetének legnagyobb „kellemetlensége”. A teljesen feltárt Ármin aknai mező víz alá került egy 4–5 m³/min. fedővízbetörés miatt. A termelés 10,5 kt ebben az évben, a korábbi termelés 10%-a.

1894-ben távbeszélő hálózatot építenek ki az ajkai vasútállomástól a bányairodáig, amelyet 1904-ben Ármin aknáig vezetnek.

A bányászok a béren kívül szénjárandóságban, petróleum jutásban részesültek, és a bánya lakást biztosított a számukra, kis kerttel kiegészítve. Balesetre, halálesetre, vagy a nyugdíjas évekre vonatkozó járadékot a „Társláda” alapszabály rögzítette. 1891-ig napi 2x12 órás műszakban dolgoztak, 1 óra megszaki-tással, gyakorlatilag szünnap nélkül. A századelő sztrájkmozgalmai az ajkai bányaterületet is érintették.

1907 áprilisi sztrájk fő követelése az volt, hogy a vidéki bányászok bérét arányosítsák a kolonizált bányászok béréhez. A „tört magyar nyelven” előadott követelések a következők voltak: „A három évnél tovább szolgáló vajúroknak 4 korona, ennél rövidebb ideig szolgáló vajúroknak 3,6 kr, de emberszám csillésnek 3 kr, a gyermekszám csillésnek 2,4 kr, de emberszám külszíni munkásnak 3 kr, a külszíni gyermekmunkásnak 2 kr.”

1909-ben tartott egynapos sztrájk legfontosabb eredménye volt a 8 órás munkaidő bevezetése.

Az 1865–1912 közötti időszak végére egy erőművel kiegészülve olyan bányászat jött létre a Dunántúl közepén, amely megindulhatott a korszerűsítés útján, új gépeket, technikát alkalmazhatott. A termelés növelésével kielégíthette a Dunántúl Ny-i részének ipari fogyasztóit, az ajkai üvegyárat, a téglagyárakat, cukorgyárakat és legfőbb fogyasztóját, a Magyar Kir. Áll. Vasutakat.

Ezekben az évtizedekben meghatározó egyéniség volt Rietmüller Ármin bányagazgató, aki 1878–1907 között igazi gazdája volt a bányaterületnek. Jó szellemű közösséget alakított ki, szakmai munkájáról e korszak bányaépítése, fejlesztése tanúskodik. Munkája elismerésül 50 éves szolgálati jubileuma alkalmával 1898-ban a császár „a korona s aranyéremkeresztet” adományozta részére.

Kozma Károly